

Sijaishuollossa koettu kaltoinkohtelu

Tiia Hipp, Pesäpuu ry, X-ketju-hanke

TURVALLISEN
SIJAISHUOLLON
PUOLESTA

LASTENSUOJELUN
KEHITTÄMISYHTEISÖ

”Kaltoinkohtelu on minuutta rikkovaa” – Sijaishuollossa koettu kaltoinkohtelu

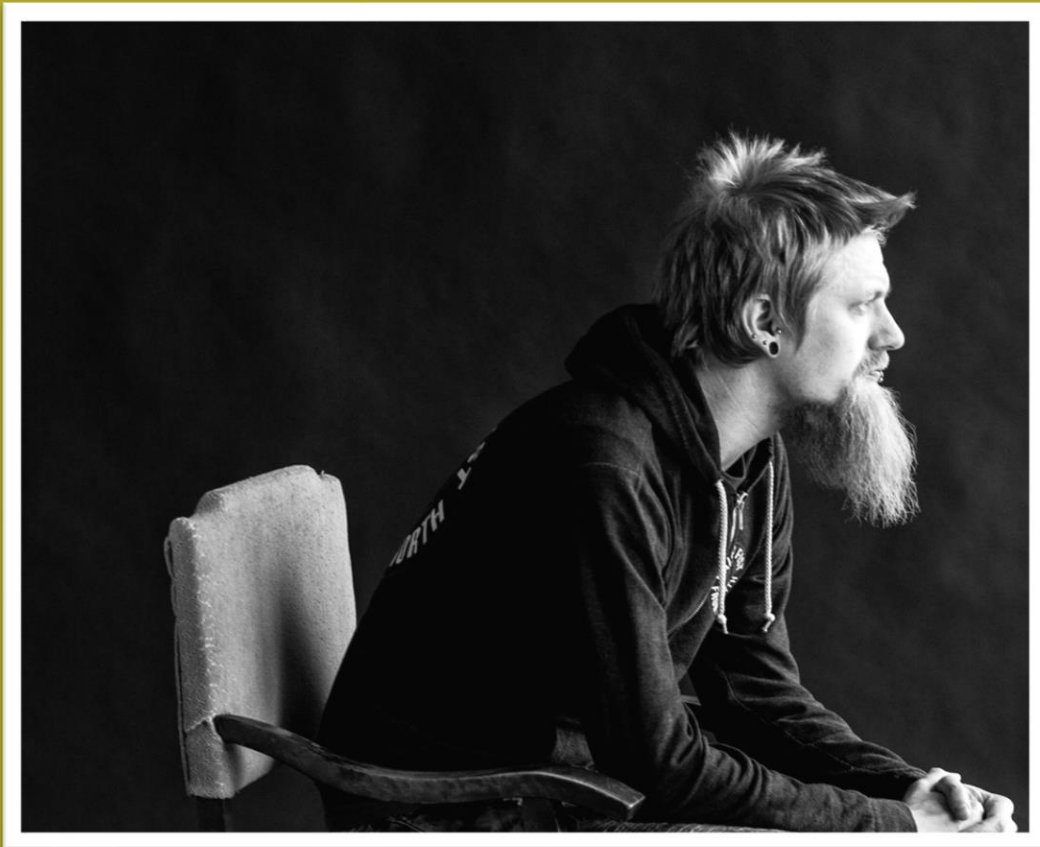
Tiia Hipp

**Erytisasiantuntija, sosiaalityöntekijä,
traumapsykoterapeuttiopiskelija**

Twitter @Xketju ja @tiiahipp

Kuvat: Niina Vehmaa

KOHDERYHMÄT

Ensisijaisena kohderyhmänä ovat:

- 1) Lastensuojelun sijaishuollossa kaltoinkohtelua kokeneet täysi-ikäiset henkilöt
- 2) Lastensuojelun sijaishuollossa kaltoinkohtelua kokeneiden henkilöiden läheiset
- 3) Sijaishuollon toimijat
- 4) Aikuissoosiaalityön ammattilaiset sekä muut yhdyspintojen ammattilaiset
- 5) Nykyhetken käytäntöihin vaikuttavat päättäjät ja poliitikot

KUMPPANIT

Pesäpuu yhteistyössä Nuorten Ystävien, Traumaterapiakeskuksen, Suomen Akatemian Kokemuksen historian huippuyksikön (Tampereen yliopisto) ja Valtion koulukotien (THL) kanssa

TAVOITE 1.

Tukimuotojen kehittäminen ja tarjoaminen lastensuojelun sijaishuollossa kaltoinkohtelua kokeneille henkilöille ja heidän läheisilleen (Auttamisen tavoite)

Toiminta:

- Kohtaamisen foorumit
- Yksittäisten henkilöiden tapaamiset
- Vakauttamisryhmä
- Elämäntarinakirja ja sen yhteyteen kehitettävä vertaistukiryhmä

TAVOITE 2.

Sijaishuollossa tapahtuvan kaltoinkohtelun ehkäiseminen tunnistamisen ja käytäntöjen muuttamisen kautta (Ennaltaehkäisemisen tavoite)

Toiminta:

- Koulutukset
- Vaikuttamistyö
- Kokemustiedon jakaminen
- Verkostot
- Itseapuvälineitä
- Toiminnallisia työmenetelmiä

X-ketju kouluttaa

SEMINAARISARJA:

Kaltoinkohtelu sijaishuollossa – sekoitettu, satutettu ja rikottu mieli

21.4. klo 9-15 Väkivallattoman sijaishuollon turvaaminen

22.9. klo 9-15 Ylisukupolvisen kaltoinkohtelun katkaiseminen

KOULUTUSPÄIVÄT:

Terapeuttinen arki sijaishuollossa -

Yhteistyössä Traumaterapiakeskuksen kanssa.

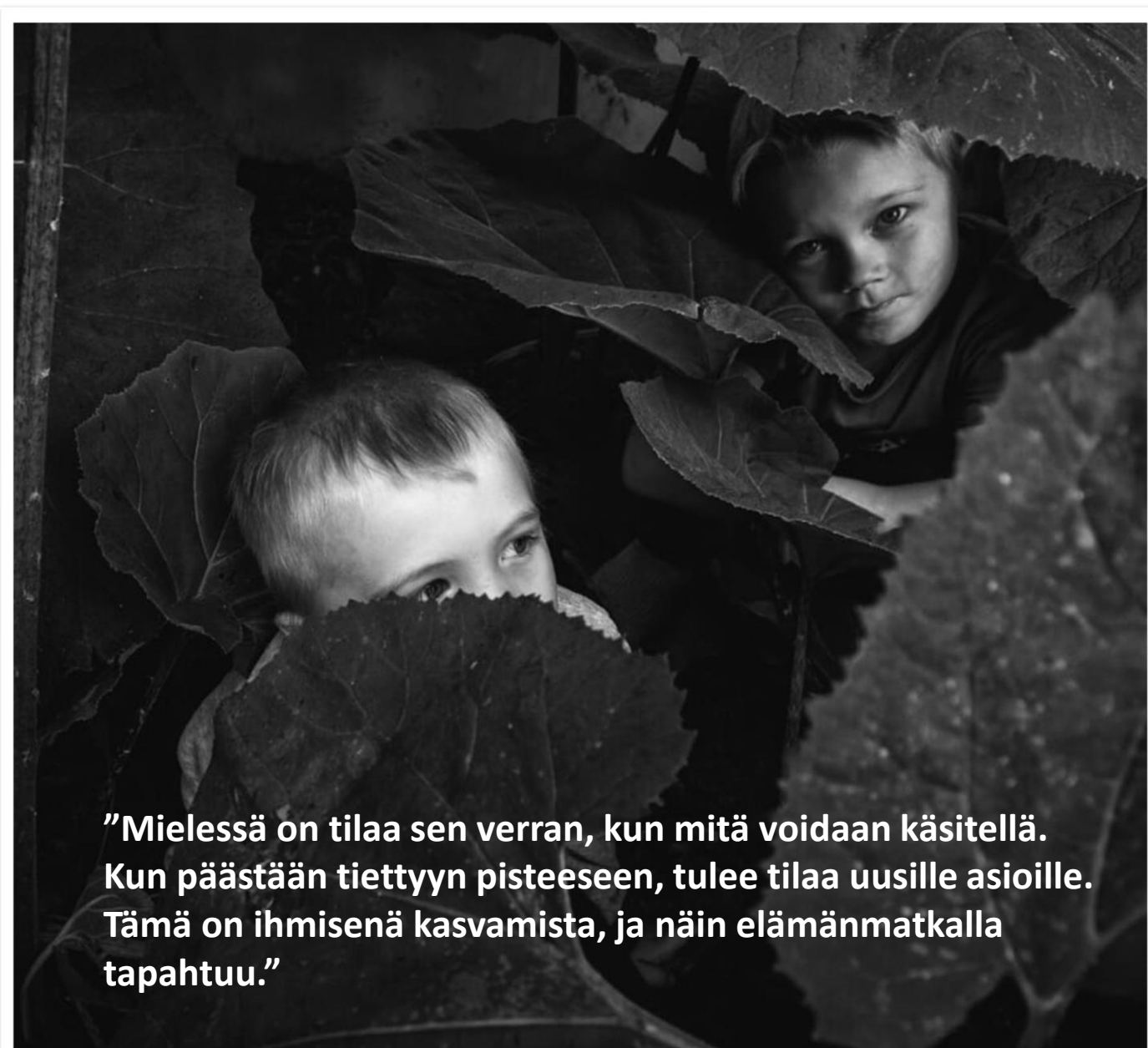
25.3. klo 9.00-15.00 Kuka minä olen ja mihin minä kuulun?

1.9. klo 9.00-15.00 Miten minä elän?

PROSESSIT:

Oma boxi -korttien käyttöönottovalmennukset

Valtion koulukotien kanssa omaohjaajuden tueksi kehitettyjen Oma Boxi – nuoren ja omaohjaajan väliseen työskentelyyn – korttien käyttöönottovalmennus.

**”Mielessä on tilaa sen verran, kun mitä voidaan käsitellä.
Kun päästään tiettyyn pisteeseen, tulee tilaa uusille asioille.
Tämä on ihmisenä kasvamista, ja näin elämänmatkalla
tapahtuu.”**

X-ketju tavoittaa

YKSITTÄISET HENKILÖT

- Traumaosaajan myötä pystytty tapaamaan enemmän yksittäisiä henkilöitä
- Vuonna 2019 -> 5 henkilöä
- Vuonna 2020 -> 17 henkilöä

KOHTAAMISEN FOORUMIT

- Lähitapaamisista etätapaamisiin
- Yhteensä noin 80 henkilöä

LÄHEISET

- Haasteellinen ryhmä tavoittaa
- Yhteensä 5 henkilöä

IKÄ- JA SUKUPUOLIJAKAUMA

- Puolet 18-30 vuotiaita
- Vanhin 75 vuotta, 90 vuotias odottaa tapaamista (korona)
- Miehiä vajaa 10.

etäVAKAUTTAMISRYHMÄ

- Ryhmä perustuu Traumaterapiakeskus ry:n kehittämään malliin. Ryhmässä työskennellään Vakautumisopas terapeuteille ja traumatisoituneille oppaan mukaan.
- Mukana 7 henkilöä Helsingistä Ivaloon

MITÄ MIELESSÄ MAANANTAISIN?

- Tulossa huhtikuun alusta x-ketjulaisten etäkohtaamispaikka joka kuukauden ensimmäisenä maanantaina klo 14-15.30
- Vapaata keskustelua ajankohtaisista aiheista
- Työntekijätiimin tavoitettavuus
- Lastensuojelun kehittäminen
- Vakauttamisharjoitukset

1.

**LASTENSUOJELUN
SIJAISHUOLLOSSA
TAPAHTUVA
KALTOINKOHTELU**

KALTOINKOHTELU ON OLLUT

- ⌘ Perustarpeiden laiminlyöntiä
- ⌘ Fyysistä väkivaltaa
- ⌘ Henkistä väkivaltaa
- ⌘ Seksuaalista väkivaltaa
- ⌘ Kemiallista väkivaltaa

- ⌘ Taloudellista väkivaltaa
- ⌘ Digitaalista väkivaltaa
- ⌘ Uskonnollista väkivaltaa
- ⌘ Kulttuurista väkivaltaa
- ⌘ Rakenteellista väkivaltaa

SIJAISHUOLLOSSA KALTOINKOHTELU

Väkivallan tunnistaminen ei välttämättä ole helppoa, sillä väkivaltaiselle käyttäytymiselle voi sokeutua eikä siitä ole helppoa kertoa toiselle. Siksi väkivallasta voi pikkuhiljaa tulla normaalia. Se voi alkaa pienestä ja mitättömästä, mutta pikkuhiljaa se voi raaistua ja muuttua toistuvaksi.

Voi muodostua kuva, että tapahtunut on itsestä johtuvaa. On pelko siitä, että sinua ei uskota tai kuulla, tai että kertomisen seurauksena sinulle tapahtuu vielä jotain pahempaa.

Häpeä poistuu, kun tarina tulee kerrotuksi turvallisessa tilanteessa ja tilassa

JOS JA KUN SIJAISHUOLLOSSA TAPAHTUVA KALTOINKOHTELU:

- Altistaa vakavalle lapsen tai nuoren sietokyvyn ylittävälle kuormitukselle.
- Se on usein pitkäaikaista ja jatkuvaa.
- Toteutuu sellaisten henkilöiden taholta, joiden olisi pitänyt tarjota lapselle tai nuorelle turvaa ja suojelua.
- Tapahtuu kehityksen kannalta haavoittuvassa vaiheessa.
- Seurauksena voi olla kompleksinen traumatisoituminen

Lähde: Vakautumisopas terapeuteille ja traumatisoituneille.
Traumaterapiakeskus 2019

KOMPLEKSINEN TRAUMATISOITUMINEN

- ***”Tunnelin päässä näkyi vihdoinkin valo ja luotin siihen, että pääsen pois. Mutta se valo olikin juna, joka tulee kohti, eikä minulla ole taaskaan tilanteesta ulospääsyä.”***
- CPTSD:n oirekuva sisältää PTSD:n oirekuvan eli mieleen tunkeutumisen oireet, vireyteen liittyvät vaikeudet, välttämisoireet; ja lisäksi se aiheuttaa vaikeuksia tunne-elämässä, ihmissuhteissa, negatiivisia ja hyvin sitkeitä uskomuksia itsestä sekä dissosiaation käyttöä selviytymiskeinona (Vakautumisopas 2019, 29-30).
- ***”Jos trauma kantaa läpi elämän, niin sen siirtää lapsilleen ratkaistavaksi. Kun pääsee selvittämään kokemaansa, antaa se tunteille vapautta.”***

2.

**SIJAISHUOLLOSSA
ELÄNEET
KERTOVAT:
TURVALLINEN JA
VÄKIVALLATON
SIJAISHUOLTO**

Suhteessa olemisen

- turvalliset aikuiset ovat turvallisen sijaishuollon sydän.

Itsensä ilmaisemisen ja osallisuuden

- pelko estää kertomisen.

Oppimisen ja utelijaisuuden

- Aikuinen on nuoren peili. Hän opettaa normaalielämän sääntöjä, arvoja ja vuorovaikutustapoja.

Vireystilan säatelemisen

- turvallisuus tuntuu tasaisena pulssina.

Kasvun ja kehityksen: minäkuvan ja identiteetin rakentamisen

- turvassa on helppo hengittää.

Itseen ja toiseen uskomisen

- tulisi antaa lapselle mahdollisuuksia muuttua ja olla muutakin kuin minkä takia hänet on sijoitettu.

YHTEENVETO

LAPSI ON OMA KOKONAINEN MAAILMAN- KAIKKEUTENSA

Mitä meidän tulisi kokemuksista oppia?

1. TURVALLINEN sijaishuolto on sellainen, jossa lapsi tai nuori on tervetullut, turvassa, suojeltu ja arvokas. Yhteisön peruspalikat luovat rutiinit ja aikuiset tietävät, miten toimia vaikeissakin tilanteissa, myös lapsille ja nuorille kerrotaan riittävän usein ja selkeästi, mitkä ovat säännöt, oikeudet ja velvollisuudet.

-> Kysytään lapsilta ja nuorilta heidän ajatuksistaan hyvinvoinnista ja luodaan yhdessä pelisääntöjä.

2. Sijaishuollossa opitaan toisiltamme ja tehdään rakentavaa yhteistyötä sijaishuoltopaikkojen välillä kehittäväällä asenteella. **KASVUN ASEENTEELLA** avoin ja oppiva sijaisperhe, perhekoti ja laitos ylläpitävät valmiuksiaan lasten ja nuorten kohtaamiseen ja näin ennaltaehkäistään vääristyneiltä käytännöiltä.

-> Muistetaan, että aikuiset ovat elintärkeitä lapsille ja nuorille.

3. Tavoitteena **HYVINVOINTI**. Sijaishuollossa olevat aikuiset ovat hyvinvoinnin ammattilaisia. Hyvinvoinnin perustana on yhteys toiseen ihmiseen. Ei luovuteta vuorovaikutuksesta lapseen tai nuoreen vaan autetaan häntä yhteyteen. Tullaan lähelle lasta ja nuorta, altistutaan vuorovaikutukseen.

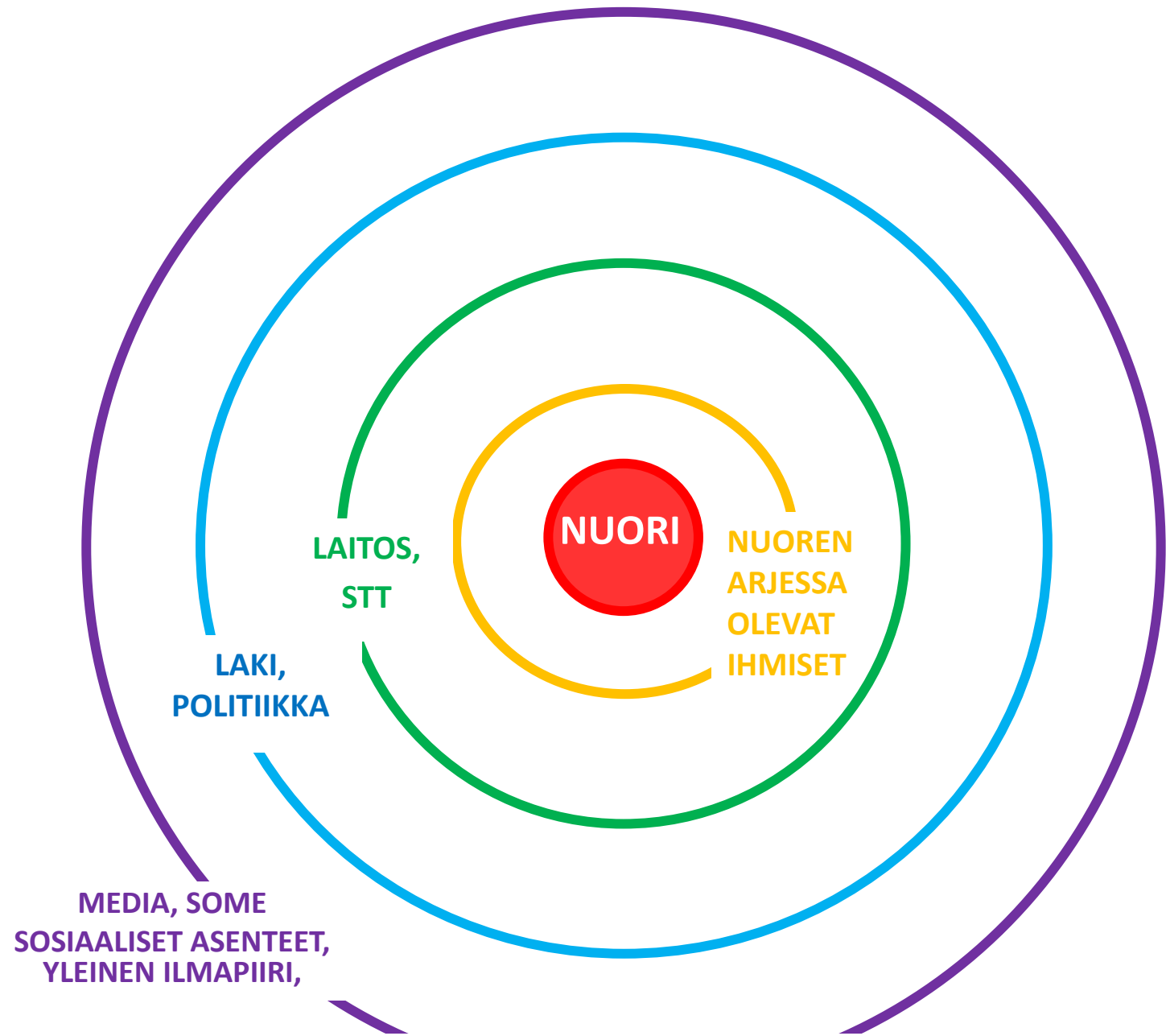
-> Pidetään huolta omasta ja muiden jaksamisesta ja hyvinvoinnista.

OSALLISUUDEN KEHÄT

Nuoren osallisuuden toteutuminen sijaishuollossa on systeminen.

Siihen vaikuttavat:

- **nuoren** oma tahtotila, tunne turvallisuudesta ja valmius pysähtyä pohtimaan omia asioitaan
- **työntekijöiden** taidot, valmiudet ja asenteet suhteessa nuoreen (psykykinen sitoutuminen)
- **sijaishuoltopaikan** tarjoamat taloudelliset, fyysiset (tila, aika) ja psyykkiset resurssit (lupa ja sitoutuminen osallisuuteen sekä asenne, kunnioitus, arvostus ja ymmärrys nuoren kokemusmaailmaa kohtaan)
- **johdon** tuki (sitoutuminen, koulutusmyönteisyys)
- **lakien ja sopimusten** tarjoama sekä velvoittava oikeus osallisuuteen (LOS, Perustuslaki, Lastensuojelulaki)
- **yleinen mielipide, kansalaisten asenteet, some ja media**, jotka vaikuttavat joko suoraan tai epäsuorasti koko prosessiin ja esim. siihen, miten julkisuudessa puhutaan sijaishuollosta.

MITÄ AUTTAJALTA PITÄISI VAATIA?

- Vuorovaikutustilanteessa aidosti läsnä, avoimia ja joustavia, mutta ennen kaikkea maadoittuneita.
- Heidän tulee kyetä refleктоimaan itseään ja omaa toimintaansa, tietää mitä he itse kokevat ja mitä tuntevat eli havainnoida samanaikaisesti sekä ulkoisesti että sisäisesti. Missään nimessä auttajan toiminta ei saa olla reaktiivista tai impulsiivista ja ennakoimatonta. Luottamuksen saavuttamiseksi asioita on toistettava ennustettavasti ja suunnitellusti ja lupauksista on pidettävä kiinni.
- Työntekijän on auttaakseen myös tunnistettava oman vireystilansa vaihtelut. Hyviä kysymyksiä vaikka tiimeissä tai työyhteisöissä yhdessä pohdittaviksi ovat esimerkiksi: Mistä tunnistan itse olevani ali- tai ylivireä? Mitkä asiat niihin vaikuttavat? Miten voin säädellä omaa vireystilaani niin, että pysyn sietoikkunan sisällä, jolloin ajattelu ja looginen päättelykyky ovat mahdollisia. Nämä kysymykset ovat tärkeitä, koska stressaantuneen auttajan muisti- ja keskittymiskyky heikkenee. Omien tunteiden erottaminen autettavan tunteista vaatii hyvää keskittymis- ja reflektiokykyä

3.

**VÄLINEITÄ
TURVALLISEEN
SIJAISHUOLTOON
JA KALTOINKOH-
DELTUJEN AVUKSI**

OMA BOXI

ARJEN OSALLISUUDEN KORTIT

nuoren ja omaohjaajan väliseen työskentelyyn

ARVOT KORTTISARJA

sina röt
hentic+
ITO
kta+
loping+

+Deltagande+
+Attentive+

Elämäntarinakirja
on tarkoitettu sijaishuollossa kasvaneille
ja siellä kaltoinkohtelua kokeneille.
Kaltoinkohtelun voi jokainen
määritellä itse. Se on laaja käsite.

6

Rajat ja rajattomuus

Rajat auttavat ihmisiä pitämään huolta omasta turvallisuudestaan ja hyvinvoinnistaan. Rajat voivat liittyä esim. muiden ihmisten kanssa toimimiseen, toisten auttamiseen, työntekoon tai vaikkapa seksuaalisuuteen.

- Jos omia rajoja on lapsuudessa toistuvasti rikottu, voi olla todella vaikeaa löytää ja asettaa itseä suojelevat rajat. Vaikeus voi ilmetä joko liian tiukkoina tai liian löysinä rajoina.
- Rajojen asettaminen edellyttää omien tarpeiden ja tunteiden tunnistamista.
- On tärkeää muistaa, että omista rajoista huolehtiminen ei ole itsekkyyttä, vaan oikeudenmukaista omien tarpeiden kuuntelemista ja toimimista niiden pohjalta.
- Kun pystyy ilmaisemaan itselle ja muille, mihin voimavarat riittävät tai mikä on sopivaa ja mikä ei, kanssakäyminen on avointa ja reilua.

Lähde: Vakautumisopas terapeuteille ja traumatisoituneille. Tietoja ja keinoja lapsuuden kaltoinkohtelusta ja traumaoireista (CPTSD) toipumiseen. Traumaterapiakeskus.

37

”
**Matka ja
perillä olo on
samaa olemusta.
Kun on löytänyt
polun, on jo
perillä.**

ELÄMÄNTARINAKIRJA

VAKAUTTAMISRYHMÄ

- Perustuu Traumaterapiakeskuksen ryhmämalliin – tukena vetäjillä Traumaterapiakeskuksen työnohjaus
- Hoitomalli, mutta kehitetään samalla lastensuojelua
- Ensimmäistä kertaa kokonaan etänä
- Osallistujia ympäri Suomea
- 12 kertaa
- Aiheina mm. vireystila, traumatisoitumisen oireet, mentalisaatio, tunteet, rajat, itsestä huolehtiminen

Mikä auttaa sijaishuollon aikana kaltoinkohdelluksi joutunutta aikuisiällä?

- Turvalliset ihmissuhteet
- Vertaisuus
- Häpeän poispuhuminen
- Havaintojen lisääminen omista oireista, traumalaukaisijoista
- Tiedon lisääminen oireista ja väkivallan vaikutuksista
- Vakaa arki
- Psykoterapia
- Asian myöntäminen, anteeksipyyntö ja korvaus tapahtuneesta

KERRO ITSELLESI

- Minulla on lupa puhua kokemuksistani toiselle ihmiselle
- Minulla on oikeus vaatia kunnioittavaa kohtelua muilta
- Saan ilmaista mielipiteitäni ja tunteitani
- Voin sanoa EI, ilman että minun täytyy tuntea syyllisyyttä
- Minulla on oikeus pyytää asioita, joita haluan
- Minulla on oikeus olla onnellinen ja tyytyväinen, ja itselleni lempeä

VÄKIVALLATON LAPSUUS. Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. STM
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161899/STM_2019_27_J.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Kouluterveyskyselyn tuloksia: Riikka Ikonen, Pia Eriksson, Tarja Heino. Sijoitettujen lasten ja nuorten hyvinvointi ja palvelukokemukset https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140595/URN_ISBN_978-952-343-570-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Heino, Tarja (Toim.) (2020) Mikä auttaa? Tutkimusperustaiset ja käytännössä toimivat työmenetelmät teininä sijoitettujen lasten hoidossa. Raportti 12/2020. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-569-8>

- Laajasalo & Manninen: Väkivaltaa ja kaltoinkohtelua kokeneiden sijoitettujen nuorten traumakokemukset ja hoito (s.118-126)

Marianne Ersta (2020): Hylätystä supervahvaksi – lastensuojelun sijaishuollossa kaltoinkohdelluiksi tulleiden kuvauksia selviytymisestä. https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2020/05/Ersta_Marianne.pdf

X-ketjulaisten puheenvuoro turvallisesta sijaishuollosta 2020: <https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2020/10/X-ketjulaisten-puheenvuoro-turvallisesta-sijaishuollosta.pdf>

Vakauttamisopas terapeuteille ja traumatisoituneille. Tietoa ja keinoja lapsuuden kaltoinkohtelusta ja traumaista (CPTSD) toipumiseen. Traumaterapiakeskus 2019.

BLOGIT:

Tiia Hipp 2021: Lyhyesti kompleksisesta traumatisoitumisesta sijaishuollon näkökulmasta.

<https://pesapuu.fi/2021/02/lyhyesti-kompleksisesta-traumatisoitumisesta-sijaishuollon-nakokulmasta/>

Johanna Barkman 2020: “Haluaisin jutella anteeksipyyntöstä.” <https://pesapuu.fi/2020/10/haluaisin-jutella-anteeksipyyntosta/>

Marianne Ersta 2020: Oodi elämälle ja ihmisyydelle – sijaishuollossa satutettujen elämän filosofia

<https://pesapuu.fi/2020/03/oodi-elamalle-ja-ihmisyydelle-sijaishuollossa-satutettujen-elaman-filosofia/>

Mikko Oranen 2020: Raskaassa sarjassa. <https://www.nuortenystavat.fi/index.php?id=786&entry=225>

Lisää tarinoita: <https://pesapuu.fi/toiminta/turvallinen-sijaishuolto/turvallisen-sijaishuollon-puolesta-x-ketju-hanke/>

Katso Tarinat ja uutiset –kohta.

MUUT:

Visa Koiso-Kanttila (2020) HUOSTASSA-audiodokumenttisarja. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2020/11/25/lastensuojelun-asiantuntijat-ja-huostassa-sarjan-tekija-keskustelevat>

Aaro Vuotilan Turvassa ja hyväksyty -laulu on koostettu henkilöiden tarinoista, jotka ovat lastensuojelun sijaishuollon aikana kokeneet kaltoinkohtelua (2020) Pesäpuu ry: <https://www.youtube.com/watch?v=jGB77ONR2-Q>